

SERRA

D'OR

Entrevistes a Josep M. Muñoz, Sirin Adlbi Sibai, Andreu Vilasís

Xènia Bussé, Lluïsa Julià, Zeneida Sardà

Ens ha deixat Núria Pompeia, pionera imprescindible

Mireia Bofill Abelló

Elvira Elias. Una vida i una obra per redescobrir

Joan Miquel Llodrà

2016, un resum de l'any literari

Joan Josep Isern

Albert Serra. Un cinema en temps present

Pere Alberó

Mònica Planas, periodisme inconformista

Gabi Stanislavsky

688

Abril 2017 ■ 5,90 €

JOAN MARIA GUAL

elegància i sensibilitat

per Enric Ciurans

Juliol de 2010. Joan Maria Gual, president de l'Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya, presenta el llibre *Estudi i reflexions sociolaborals dels directores i les directores d'escena a Catalunya*.

El teatre català ha construït al llarg dels darrers cent cinquanta anys un relat apassionant ple de dones i homes que l'han farcit de moments estel·lars, jornades i nits de lectures i espectacles, que han restat en la nostra memòria. Algunes d'aquestes persones tenen un reconeixement unànime i formen part de l'imaginari col·lectiu. D'altres resten en un segon pla de la càmera imaginària que conforma la història del nostre teatre i de les nostres vides.

El nivell de coneixement dels nostres artistes és molt variable, però en alguns casos ens crida l'atenció la seva imatge cultural i la realitat de les seves propostes. Un d'ells és Josep Anselm Clavé, que fou un «sociòleg» de

l'art i del qual es tendeix a menysprear el paper de fundador dels cors populars. La fundació de corals de treballadors va tenir una transcendència enorme en la política de la Barcelona vuitcentista. Clavé fou un líder popular que arribà a donar entitat i a mobilitzar milers de treballadors a la recerca de la fe en l'art. Una fe que s'estimà quan el general Pavía abolí amb un cop d'estat la Primera República que reconeixia els esforços i la manera d'entendre el paper de l'art en la societat de Clavé i els seus companys de viatge. Som al 1874, dos anys després que naixés Adrià Gual, un artista molt diferent, d'origens menestrals, però membre de la burgesia del tombant de segle, introductor

2007. *Interior anglès*, de Jordi Coca, a la Sala Muntaner, dirigida per Joan M. Gual i interpretada per Carme Sansa i Mireia Chalamanch. (Foto: David Ruano)

a casa nostra de les genials invencions escèniques parisenques del moment. Fou membre de l'associació wagneriana i col·laborà activament en la divulgació de la seva música. A finals de segle formava part de la Colla del Sàfrà, després caigué del cavall i abraçà amb totes les forces el teatre: creà el Teatre Íntim (1898) i la Barcinógrafa (1906), i el 1913 se li acudí fundar l'Institut del Teatre i acabà organitzant un Congrés Mundial de Teatre a Barcelona ni més ni menys que el 1929. El reconeixement popular de Gual, mort el 1943, ha estat molt diferent, però ha mantingut el prestigi d'un dissenyador essencial de la Barcelona del 1900. En la barca del temps, dos homes (Josep Anselm Clavé i Adrià Gual) que resten (o haurien de restar) vius en la memòria de la nostra cultura, perquè volem ser un país com cal.

D'un Gual a un altre...

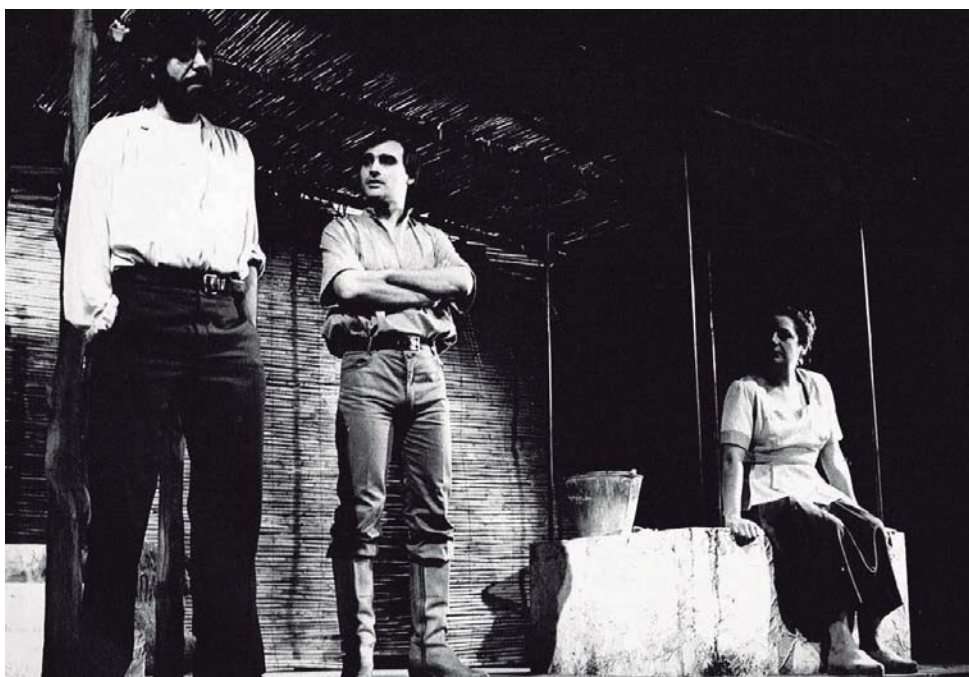
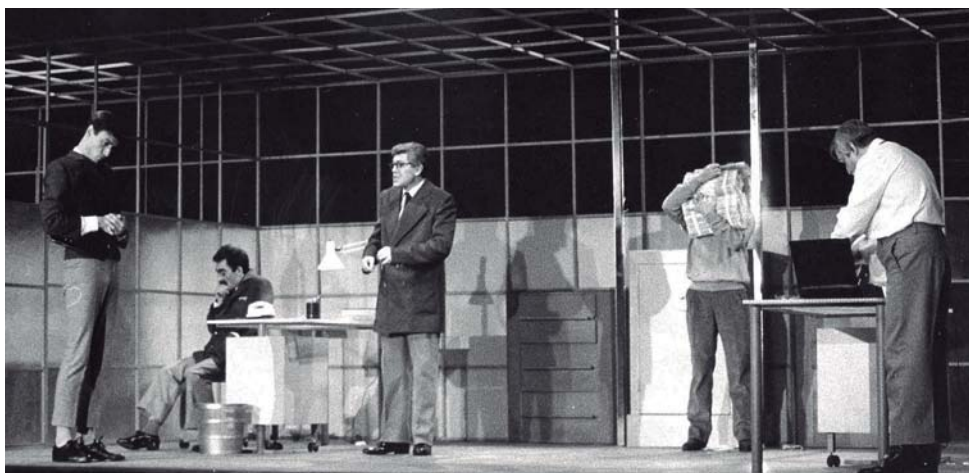
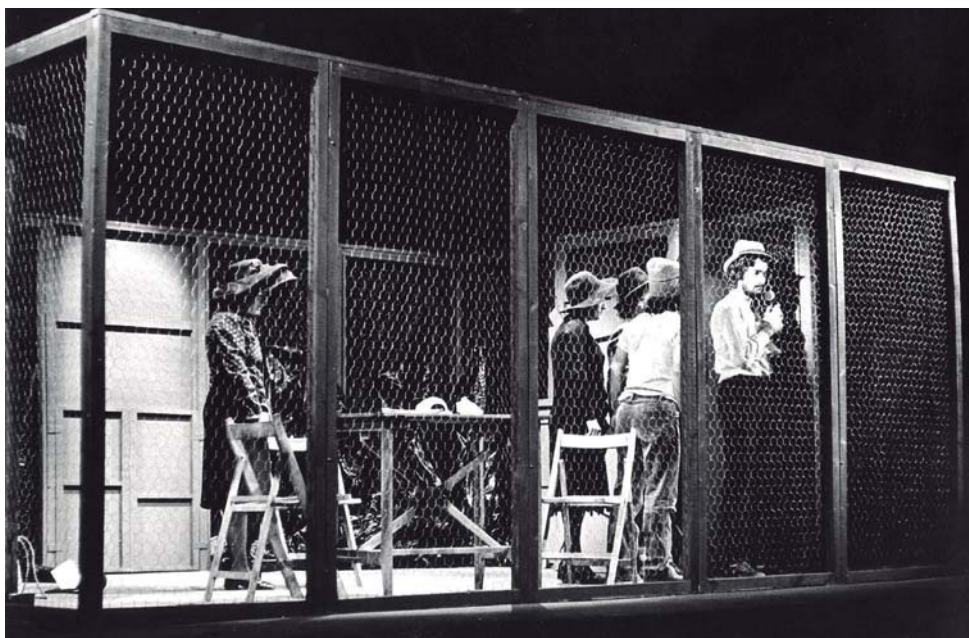
Si alguna cosa podem dir de Joan Maria Gual (Granollers, 1946) és que manté la decisió i el magnetisme que suposem al seu avi per a construir empreses culturals, atrapat en un moment històric que ha permès un desenvolupament artístic i cultural d'abast global com mai no hem ex-

perimentat. Si observem la trajectòria de Joan Maria Gual, destaca la seva intensa participació en la gestió del teatre públic municipal, i el fet que visqué plenament l'esclat del gran teatre català dels setanta amb el final de la Companyia Adrià Gual, la creació del Lliure de Fabià Puigserver, el Saló Diana de Mario Gas i tants altres intents de creació d'un teatre en llibertat i amb capacitat de transformació social. És testimoni i protagonista de primer nivell dels canvis que comportà per a la indústria i la política culturals la incorporació a la CEE (avui Unió Europea) i de l'entrada en joc de grans infraestructures amb l'impuls que significà Barcelona 92, que són avui realitats plenament consolidades i amb una dimensió que ens du a les noves transformacions culturals i socials del país. El Mercat de les Flors és el teatre on molts de nosaltres hem descobert una part molt important d'aquest art meravellós en passar-hi vetllades inoblidables veient espectacles de Kantor, Pina Bausch, Castellucci, Marthaler, Lepage o Puigserver. I el director d'aquest teatre i responsable de la programació la temporada 1987-1988 i, sobretot, entre 1995 i 2002 era Joan Maria Gual. També fou el responsable de la programació de les edicions del Grec 84 i 85.

Descens a la superfície interior, tres, de Manuel de Pedrolo, dirigida per Joan M. Gual (Grup A-71) el juny de 1973 al Teatro Español de Barcelona. (Foto: Barceló)

L'ús de la matèria, de Manuel de Pedrolo, dirigida per Joan M. Gual el 1984 i representada al Teatre Regina. (Foto: Barceló)

El 1980 Joan M. Gual inaugura el Teatre Regina que, amb la gestió cooperativa del GRUP A 71, programa i dirigeix fins el 1988. Programa autors com Kafka, Albee, Ibsen, Lorca, Molière... i, per descomptat, el seu avi Adrià Gual de qui el 1980 munta *Misteri de dolor* amb la companyia La Trepça.

Després l'hem conegut i constatem el seu posat sempre amable i elegant, amb un to de paraula propici a la conversa i el sentit de l'humor, amatent a escoltar i potser disposat a involucrar-se en una nova proposta. Pensem que ha mantingut una reeixida coherència en la seva carrera artística i professional prioritzant les propostes de la indústria cultural. Ha participat en la gestió de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral (AIET), al costat de Ricard Salvat, i més endavant com a president de l'Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya (AADPC). També ha treballat al sector privat, creant i dirigint empreses com Animación del Ocio S.A., essent director artístic del Festival de Peralada (2006 i 2007) i director de l'Escola Superior Universitària ESART entre 2013 i desembre de 2016. La seva vinculació amb el món de la docència l'ha dut a impartir nombrosos cursos de gestió i producció en escoles professionals com la RESAD i l'Institut del Teatre, i a ser docent de la Universitat de Barcelona, on va llegir la seva tesi doctoral titulada *La planificació teatral de Barcelona, 1976-1999* (2003).

En la gestió més directa cal referir-se, a més del Mercat de les Flors, al Teatre Regina (1980-1988), una de les sales més entranyables de la ciutat, ara supervivent gràcies al teatre infantil, amb l'Institut Llongueras ben a prop. L'agenda de Joan Maria Gual no deu tenir final, per bé que ara ja és plena d'absències, unes de destrossadores, com la del seu germà Adrià (1986), i altres de molt sentides, com les de Josep Montanyès i Ricard Salvat. En aquesta agenda fa molts anys que hi ha Jordi Coca, amb qui ha desenvolupat una gran amistat i ha compartit una part de la seva vessant com a director escènic en dirigir *Interior anglès* (2007). Però, sens dubte, el dramaturg a qui més s'ha acostat Joan Maria Gual és Manuel de Pedrolo, el gran representant del teatre de l'absurd durant la postguerra, reivindicant el seu lloc en el repertori teatral més enllà d'*Homes i No*, la seva obra més coneguda i, curiosament, mai no escenificada per Gual. Els seus Pedrolos, com *Descens a la superfície interior tres*, *L'ús de la matèria* o *Sóc el defecte*, constaten la comicitat/inutilitat del llenguatge social i ens condueixen a una altra estació en el seu trajecte com a director del grup A-71, pur teatre independent, pel bo i pel dolent, en un moment en què la professió cercava nous camins de creació i gestió dels espectacles obrint una nova etapa del teatre català.

Entre els seus treballs com a director escènic podem destacar *El beso de la mujer araña*, de Manuel Puig (1981), i *La lección*, d'Eugène Ionesco (2009), i *Dani y Roberta*, de J. Patrick Shanley (2012), els dos últims al Teatro Español quan el dirigia Mario Gas, que féu a Madrid el paper que no va saber fer el TNC en estrenar el *Don Juan* de Josep Palau i Fabre. La llista d'autors muntats per Gual, sigui

des de les files del teatre independent o més endavant, inclou autors com Albee, Dürrenmatt, Molière, Ibsen i, és clar, Adrià Gual, de qui muntà *Misteri de dolor* (1980).

...i tiro perquè em toca

Potser en algun moment Joan Maria Gual va témer ser conegut com el pare del director de *Smoking room*, però això hauria estat una mala passada del destí quan un forma part d'una il·lustre nissaga d'artistes i creadors culturals i, sobretot, si observem el seu currículum artístic i professional. El seu fill Roger Gual (Barcelona, 1974), nascut cent anys després que el seu rebesavi, continua la tasca iniciada en les albrors de la modernitat d'aquest país, especialment des de l'àmbit cinematogràfic, però sense oblidar el teatre, muntant diversos espectacles, alguns dels quals interpretats per l'estupenda actriu Vicenta N'Dongo. El cinema i el teatre d'aquest país s'explicaran forçosament amb el cognom Gual, més enllà dels ressos que en altres ambients de la vida política i social tingui i hagi tingut aquest cognom.

Una cosa que volem destacar de Joan Maria Gual és que participa d'aquell «ofici de mirar» al qual es referia Ricard Salvat. Com és el cas de molts altres membres de la seva generació, Gual va viure el teatre des de la infantesa, en què assistí a les estrenes de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Va aprendre a fer teatre a l'Escola Adrià Gual i, més tard, col·laborà amb Salvat en alguns dels espectacles del Teatro Nacional de Barcelona i es forjà una experiència impagable per als seus reptes professionals futurs. L'amistat amb Salvat va continuar quan aquest va ser clarament marginat pels poders polítics i culturals del país. El 1998, Joan Maria Gual va propiciar el retorn de Salvat a l'escenari de gran format produint des del Mercat *A la jungla de les ciutats*, de Bertolt Brecht, que protagonitzà Enric Majó, en l'any del centenari del pare del teatre èpic. Aquesta fou una presa de posició valenta destinada a retornar a Salvat el lloc que li corresponia dins el teatre català. Després, un altre dels grans amics, tant d'ell com de Salvat, Josep Montanyès, faria possible la cèlebre *Ronda de mort a Sinera* del Teatre Lliure, el 2002.

Gual ha vist molt i molt teatre, bo i no tan bo, però sempre n'ha valorat el treball que hi ha al darrere. És un privilegiat testimoni dels darrers cinquanta anys del teatre d'aquest país, des dels despatxos, els escenaris i, sobretot, des de la platea. Quan mira enrere s'adona del salt enorme que ha fet el teatre català en aquestes dècades, des de la manca d'infraestructures quan es feia un teatre viu, en què els actors i els espectadors conspiraven pel simple fet de reunir-se en un teatre, fins a arribar als grans teatres i festivals dels nostres dies, amb grans empreses

El 1998, Joan M. Gual propicia el retorn de Ricard Salvat a l'escenari de gran format produint al Mercat de les Flors *A la jungla de les ciutats*, de Bertolt Brecht, protagonitzada per Enric Majó.

dedicades al món de l'entreteniment i en què es fa un teatre que vol ser consciència dels grans temes que ens assetgen dia a dia. Durant els setanta i els vuitanta va dedicar-se en cos i ànima a posar les bases jurídiques per a dignificar i normalitzar el paper de les dones i els homes de teatre, i aquesta tasca ha continuat en els darrers anys amb la presidència de la Red Española de Teatros y Auditorios Públicos de España, de l'Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya i de la Confederación de Artistas del Espectáculo (CONARTE), en uns temps de crisi econòmica brutal que ha afectat de ple el món de l'espectacle. Algunes de les infraestructures, com la Ciutat del Teatre, s'han perdut pel camí, com sap bé Joan Maria Gual, atès el seu paper com un dels responsables d'aquest projecte.

Decepcions i triomfs d'una dilatada carrera que probablement no és prou coneguda, però que, per a tots els qui vam poder gaudir dels espectacles internacionals que Gual i el seu equip van portar a la Barcelona dels vuitanta i els noranta, esdevenen cabdals i són una part important de la nostra, diguem-ne, geografia afectiva teatral. Només un home amb una gran clarividència i sensibilitat podia oferir un servei semblant a la seva ciutat i al seu país.

En definitiva, Joan Maria Gual corre en la mateixa direcció que els pioners Clavé i Gual van pensar, creure i somniar per al nostre país. En una època en què les dues Catalunyaes, que tan bé va descriure Àngel Carmona en el seu llibre *Dues Catalunyaes. Jocfloralescos i xarons* (1967), apareixen desfigurades, potser ell n'és una mena de síntesi.